

64/10

K-6561

1927

П 56202/4(19)

ПЛУЖАНИН

1927

1927
321

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

4

ХАРКІВ

ЛЮТИЙ

ОК

Ціна 25 коп.

ПРОДОВЖУЄТЬСЯ ПРИЙОМ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1927 РІК

НА ДВОХТИЖНЕВИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ЛІТЕРАТУРНО-
ХУДОЖНІЙ І КРИТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

„ПЛУЖАНИН“

Орган спілки Селянських Письменників ПЛУГ

РЕДАГУЮТЬ: Биковець М., Загул Д., Лебідь М., Панів Ан., Пилипенко С.

В ЖУРНАЛІ ПОСТІЙНІ РОЗДІЛИ: 1. Красне письменство. 2. Теорія і літтехніка. 3. Література і школа. 4. Організація літруху. 5. Поточні нотатки. 6. Наш побут. 7. Закордонна література. 8. Критика. 9. Бібліографія. 10. Хроніка. 11. Гумор. Шаржі. Сатира. 12. Аистування.

Кожне число в 32 — 40 стор.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На 12 міс. (24 №№) — 4 крб. 80 коп. На 3 міс. (6 №№) — 1 крб. 50 коп.
На 6 міс. (12 №№) — 2 крб. 70 коп. На 1 міс. (2 №№) — — 50 коп.

Окреме число — 25 коп.

Безплатний додаток дістають передплатники: річні — 2 книжки, а $\frac{1}{2}$ річні — 1 книжку з бібліотеки «Весела книжка» — видання «Плужанина»

За минулі роки редакція має: за 1925 рік — №№ 4, 5 і 6 — по ціні — 20 коп. за №. За 1926 год — 8 №№ — по ціні — 25 коп. за №. Комплект за 1926 рік (9 №№) — 2 крб. 60 коп. (в памітурках).

Комплект за обидва роки в памітурках — 4 крб. (з пересилкою).

ПЕРЕДПЛАТУ НАДСИЛАТИ НА АДРЕСУ:

ХАРКІВ, Пушкінська, 24. „ПЛУЖАНИН“

2 КАРБОВАНЦІ

НА ЦІЛИЙ 1927 РІК КОШТУЄ

2 КАРБОВАНЦІ

„ЗОРЯ“

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ТА ПОЛІТИЧНО-
ГРОМАДСЬКИЙ, ІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ

„ЗОРЯ“ виходить вже третій рік регулярно що-місяця книжками в 32-48 стор.

„ЗОРЯ“ друкує вірші, оповідання, статті на політично-громадські та літературні і наукові теми, друкує обширну хроніку культурного життя СРСР і інших країн, повідомляє про найновіші здобутки науки й техніки.

„ЗОРЯ“ має своїх постійних співробітників по всіх важніших містах України, а також на Західній Україні, в Чехії, в Сполучених Штатах Америки і в Канаді.

„ЗОРЯ“ освітлює життя українського працюючого люду не тільки на Радянській Україні, але й поза її межами.

ТІЛЬКИ 20 КОП. НА 1 МІСЯЦЬ (ОКРЕМІЙ №), 1 КАРБ. НА ПІВРОКУ

2 КАРБ. НА ЦІЛИЙ 1927 РІК КОШТУЄ

„ЗОРЯ“

ПРИСИЛАЙТЕ НЕГАЙНО ПЕРЕДПЛАТУ НА ТАКУ АДРЕСУ:
ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ, ПРОСПЕКТ КАРЛА МАРКСА, № 106.
КОНТОРА РЕДАКЦІЇ „ЗОРЯ“.

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ = НА ЛІТАРАТУРНА - МАСТАЦКУЮ = **„МАЛАДНЯК“** І ГРАМАДЗКА-ПОЛІТЫЧНУЮ ЧАСОПІСЬ

ГАРАНТАВАНЫ РЭГУЛЯРНЫ ШТОМЕСЯЧНЫ ВЫПУСК
ЧАСОПІСІ У РАЗЬМЕРЫ 6 ДРУК. АРК. (100 СТАР.)

У часопісі прымаюць удзел выдатнейшыя беларускія пісьменьнікі і поэты, а таксама грамадзкія і культурныя дзеячы.

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА: да 1 кожнага м-ца у рэдакцыі часопісі „Маладняк“ (Менск, Рэволюцыйная, 21. тэл. 8-76), а таксама у паштовых аддзяленнях і кнігарнях БДВ

ПАДПІСНАЯ ПЛАТА:

1 м-ц — 50 к. □ 3 м-цы — 1 р. 50 к. □ 6 м-цаў — 3 р. □ на год — 6 р.

Пры падпісцы пры газэтах: „Сав. Беларусь“, „Беларуская веска“ і „Чырвоная змена“
Падпісная плата на 1 м-ц—40 к., 3 м-цы—1 р. 20 к., 6 м-цаў—2 р. 40 к. і на год 4 р. 80 к.
Паўгадавы падпішчыкі, якія будуць падпіску накіроўваць у рэдакцыю часопісі „Маладняк“, атрымаюць па 2 зборнікі кніжніцы „Маладняк“, гадовыя — 5 зборнікаў па уласнаму выбару.
Кошт асобнага нумару 60 к.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЧЕ Т-ВО ПИСЬМЕННИКІВ „ПЛУЖАНИН“

Выйшлі з друку і продаюцца выданні:

1. Биковець М. — За дитячу книжку і кіно-фільм. Збірка на тему, як пісаць опов., п'єсы, кіно-сценар. для дзяцей. 3 8 фот. 64 стр.—25 коп.
2. Антоша Ко — Лопанскія ракі — 5 гуморэскаў — 32 стр. (з 3 мал.) — 15 коп.
3. Остап Вишня — Украінізуемось. 8 гумор. 32 стр. з партретаў аўтара — 15 коп. Першы выданні розпродана. Выйшло з друку выданні 2-е, ціна — 15 коп.
4. Л. Первомайскі — Комса. 2 опов. з комсомольскага побыту. 32 стр.—20 коп.
5. Остап Вишня — Вишневі усмішкі кооператывні. 3 портр. аўтара і факсіміль. 96 стр.—80 коп.
6. Ан. Дзікі — Огонь цвіте. Поезіі 48 стр.—40 коп.
7. Г. Одінец — Казка про чудака Якова, що дурив, та не всякого. Із 6 мал. 24 стр.—15 коп.
8. Ів. Підкова — Кислиці. Гуморескі. № 3. 32 стр.—15 коп.
9. А. Шмигельскі — Памолодь. Поезіі. — 35 коп.

Всі ці кніжкі продаюцца по кнігарнях ДВУ, Книгоспількі, Рух, Укр. Робітнік. Кніжкі можна выписувати, посілаючы вартісць на адрэсу:

Харків, Пушкінська 24, „Плужанин“. Пры замовленні большае як на 1 крб. — перасілка безплатна; пры гуртовіх (не меншае як 10 прим.) замовленнях — зніжка.

Адрэса Правління й Контори: Харків, Пушкінська 24, „Плужанин“.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

1. Редакція залишае за собою право скорочувати статті й робіти змяні редакцыйнага характэра.
2. Рукопісы мусяць быць чітко напісаны (краща надрукованы на машыні) на аднім боці аркуша.
3. Передрук стат. і хронік. матэрыялу з „Плужанина“ дазваляецца робіць пры умові тачнага пазначэння джерела. Передрук художняга матэрыялу — лісье за згодаю редакцыі ці аўтара.
4. Редакцыя не відпавідае на лісьці, калі для відпавіді не дадана лісьтвкы або марок. Невыкорыстаны творы пераховуюцца не довшэ 1/2 року. Для повернення іх треба надсылаць марок на 8—18 коп.
5. Про всі выпадкы неакуратнага одержування журналу просіцца негайно павідомляць редакцыю, дадаючы справку від місцевої почты. Лісье в такому разі журнал высылаетца вдруге.
6. Редакцыя не бере на себе відпавідальности за переплату, що ії было надіслано марками в протых лісьтах. Найкраща посілати почтовымы переказамы ці в лісьтах рекомандованых.

Адрэса редакцыі й конторы: Харків, Пушкінська 24, „Плужанин“

К-6561

[89179 (05) „1927“]

ПЛУЖАНИН

ДВОХПИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ
СПІЛКИ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ „ПЛУГ“

ВИДАННЯ РІБ 3-йй

№ 4 (19)

25 ЛЮТОГО 1927 Р.

ДО 100 - ЛІТНІХ РОКОВИН НАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО
БАЙКАРЯ ЛЕОНІДА ГЛІБОВА (нар. 1827 4/ІІІ — пом. 1893 12 ХІ)

Вітальна адреса Л. Глібову від його друзів в день 50-літнього
ювілею літературної діяльності (р. 1891)

59 68

ІНТЕРВ'Ю

Павло Темченко

(Нарис)

Амуниція: шпатлі, пензлі, шлепери, флейци.

Викладка: шпатльовка, олія, фарби.

Ось вже більше місяця, майже що - дня, мені доводиться озброюватися всім вищезазначеним і мандрувати до місцевого куркуля фарбувати вікна, двері та помости.

Що - ранку, обвішавши себе зо всіх боків причандалами, дуже помалу посуваюся до свого патрона, бо як тільки здумаю, що цілий день не буду бачити вільного світу, то почуття моє зараз же починає скидатися на терпку кислцю, що, посмакувавши, хочеться кинути геть.

А все отой шлунок гемонський! Вирізати б його й швиргонутися собакам.

Хочеться їсти. Їсти можна купити; гроші можна заробити, а для цього необхідно себе продати або заорендувати. От і мене заорендував грошовитий куркуль.

Прізвища наші дуже сходяться: і він Лепетя і я Лепетя, але ми не родичі, це просто випадок. Докази: він наймає, а я наймаюся.

Найнявся — продався. Це я добре знаю ще з діда - прадіда.

Кепсько, що дуже продешевив. Взявся все зробити моїм матеріалом, бо куркуль ніяк не згоджується брати все на себе: боїться, щоб я не відлив собі білила, або олії.

Коли брався, ціна на фарби була така, а кинувся купувати, аж вона підскочила удвоє. Поскаржився патронові, а він тільки плечима здвигнув.

— Хм... скажіть на милість божу...

А по широченному обличчю, ніби прожектором хто влучив, промінь якийсь майнув і щез. Радий, що дурня вискіпав.

— Додайте, — прохаю.

— Е! Ні! І не говоріть! Мали знати, що брати.

І пішов.

— Кинути? — думаю. — Та хай буде, що буде, а назад тільки раки повзають.

Заспокоївся на тому, що він у моїй роботі так тямить, як теля в нових воротах. Чимсь натягну.

От і хожу. Ранком дуже помалу, бо це мов у тюрму, а увечері так, ніби за мною женуться.

Поки дійду до його хвіртки, то всі дерева обдивлюся, всіх шпаків та горобців переслухаю, повітрям свіжим надишуся та промінням сонячним завітчаюся.

А тільки візьмусь за клямку, то в мені раптом порожньо зробиться, чорно й холодно. В дворі зчиниться таке страшенне гавкання, що в мене раптом все тіло потерпне.

З півгодини кричу, свищу та б'ю у хвіртку, поки господар почує, розжене собак і проведе до хати.

Двір величезний, будівля теж велика, під одним дахом. Зараз горниця велика, світла, на помості; просто з сіней пекарня, теж велика, похмура, бо вділено їй одне вікно, мов песиголовцеві; праворуч друга хата, знов простора й світла, й те ж на помості. Потім двері в комору, більшу ніж перші три хати вкупі; потім стайня, потім повітка мала й велика, а за ними повіточка.

На вгороді скирти та ожереди соломи такі, що за них хмари зачіпаються. Є між ними й такі, що пережили Миколу 2-го, Керенського,

німців та їхніх полигачів со чадами. Та певно сподіваються пережити й самого господаря.

А проте куркуль новий, радянський, бо хату цю набув після Жовтня, певно з нею і миколаївські скирти дісталися. В часи розрухи тяг зі всіх боків та ховав у себе те, що в когось погано лежало.

Родина чимала: батько, мати, син (це мій патрон), невістка, а в них діти, а за дітьми десятка півтора собак, і великих, і малих, і білих, і чорних, і перістих.

Батько дуже старий і на людях кволий, але дома міцний та жвавий. Все на очі скаржиться. Часом трапляється що негаразд, то на очі спирає. Якось у ночі набрав у сусіди з ниви гарбу снопів і впіймався. А коли сусіда потяг його до криміналу, то він заспівав лазаря:

— Нічого я не винен тут. Це все мої очі капосні... не добачаю. Не розглядав своєї ниви та й вшелепав у чужу... Простіть мені сліпому...

Так і викрутився.

Коли мій Лепетя № 1 спав, я так і не дізнався, бо цілий день все крутиться по вгороді, а за ніч привозить чотири рази снопів зі степу.

Живуть всі на пекарні та в стайні. Літом коні на дворі, то кізяки вичистили й тепер тут їдальня, „щоб у хаті не нагидикувати“.

Частіше я обідав сам, бо господарям не було часу. А коли доводилось віч-на-віч здибуватись за столом, то дивились на мене косо й мовчали.

Річ в тім, що всі хати було заповнено іконами, ніби якийсь музей святощів, були вони і в стайні. Сідаючи за стіл, спершу всі хрестилися, майже в голос вишпитували, а я сідав за стіл і починав їсти. Коли встаю — за кепку й до роботи.

На цьому й почав старий зі мною інтерв'ю:

— Чому ти не хрестишся?

У мене раптом закрутилося в голові про те, що, коли почати докладно пояснювати, мовляв, „релігія — дурман“, то це забере багато часу.

Потім промайнуло:

— Кому пояснювати? Оцього старому лантухові? Вино нове...

І щоб сяк-так відчепитись, випаляю контрпитання:

— А навіщо ви хреститесь?

— Як то навіщо? Так бог велів!

— А ви його бачили?

— Його й неможна бачити.

— Ну той хреститись не треба.

— Через вас отаких життя немає, хліб не родить.

— А ми думаємо, що це через вас, бо ви до пуття землі не обробляєте, захвачуєте через силу, сяк-так шкрябаєте та на бога надієтесь.

— А проте нам ліпше родить...

Передо мною встають чужі снопи і я сам собі думаю: „скільки ти їх перевозив за свій вік окрім тієї гарби, що на ній піймався?“

Але мовчу й сам собі міркую: „навіщо мені ця балачка? Даремно товкти воду в ступі!“

Хочу йти.

— Та підожди, чого тікаєш?

— Ходімте, кажу, я буду працювати й говорити, знаєте ж: „час — гроші“.

Це йому подобається і він підтверджує:

— Та воно так. Ходім.

Працюю. Дивиться дід, як то хороше розмальовано й цмока:

— Ц-ц-ц! Сюди й заходити страшно!

— Ви самі тут житимете, чи наймати будете?

— Кому там наймати! З якої речі? Щоб отаке добро загидити?!

— О, це добре,—похваляю—витратитись і пустити когось—нема радії, треба самим жити.

— Та хто тут буде жити? Коли там хто вмере, то в цій хаті полежить.

Я гучно сміюся.

— Чого ти?

— То це тільки для того й розмальовуєте?

— А навіщо ж? Жити на цім світі треба як попало, де небудь, бо ми тут гості.

— Тоді я вас зовсім не розумію: турботи, втрата. Навіщо? Коли гості, то й живіть, як тимчасово, в стайні, з кіньми, з свиньми та з собаками. Навіщо ж таке велике господарство?

— Бог труди любить.

— То робіть для інших, а собі—аби до смерти дожити.

— Я так і роблю; в мене діти, онуки.

— Е! Це, кажу, не те! Ви для чужих робіть, а це все одно, що для себе. Онуки теж нехай так живуть.

— Цеб-то, по своєму, щоб старцями були?

Я дивлюсь на нього довго й серйозно, а потім говорю:

— А знаєте що? Ви самі себе дурите, що в бога вірите. Або добре знаєте, що його нема та іншим очі замазуєте. Щоб вам більше дісталось. Так? Добре розумієте, що тут все, а там нічого.

Дід згинається, починає щось мимрити про свої очі й виходить.

— Ну, думаю, інтерв'ю скінчилося.

Але його продовжив мій патрон Лепетя № 1. Скінчивши роботу гукнув я господаря і попрохав його зробити експертизу. Звичайно, не боявся нічого, бо про теля та ворота я вже згадував.

Збіглися всі домочадці до найменших собак включно.

Ахкали, охкали, айкали та цмокали й нарешті запрохали обідати.

Борщ зварено з куркою (подія!), але такий поганий, що я в душі пожалкував даремно страчене курчене життя. Та дарма: на столі стояла ціла $\frac{1}{20}$ відра (не самогону, ні!) „настоящої совєцької“.

Випили до борщу, потім до курки, потім до молошного гарбуза і заговорили.

— Коли з вами говорили тато, то я мовчав, бо як говорять старші, то ми тільки слухати маємо.—почав мій патрон яхидно та влєсливо:—а тепер і я запитаю, чого ви й справді не хреститесь.

— А навіщо вам?—питаю.

— Та може, коли б знав, то і я не хрестився б.

Я сміюся. Він ніяковіє.

— Говоріть, кажу, про щось інше, бо ви будете хреститись, той хрестіться на здоров'ячко.

— Гм... хм... той... А що тепер пишуть у весниках? Ви завше читаєте.

Я знов сміюся й кажу:

— Багато пишуть, про все. А вам чого треба?

— Та... той... гомонять, що ніби-то гризуться...

— Хто?

— Та... Троцький... Ніби то за капітал...

— Та гризуться трохи. А хіба що?

— Життя немає. Ні купити, ні найняти.

— Та воно так. Хоча наймати ніхто не боронить, аби по доброму.

— Як то по доброму?

— Платити добре, годувати добре, роботою не перевантажувати, за людину вважати.

— Ото-ж то, тож-то!—вчепився він:—платити йому за трьох дурнів, а він зробить за одного каліку. Ог, кажуть, і Троцький це зрозумів та й хоче розійтися з камуністами.

— Ну, то що? Нехай собі розходиться. Вольному воля.

— А може він пересилить та політику змінить?

— До цього, кажу, не дійде. Раз те, що в Троцького мала сила, а друге—й сам Троцький не такий вже безглуздий, щоб руйнував те, що з такими труднощами будувалося.

— Та положим... вони... погризуться... помиряться...

Голова його схилилася; щось безнадійне проповзло чолом. Помовчали. Потом він ніби сам до себе:

— Коли б вже чи війна, чи що...

— Що ви, кажу, з глузду з'їхали?

— А хіба що?—кидається він.

— То ж лихо страшенне—війна!

— А!..—заспокоюється він:—яке там лихо. Світ очистився б. Дуже багато всякої погані розплодилося. Ледарів, дармоїдів.

— На світі кожному місця вистачить. Погано тільки, що добро не рівно поділяється. Бачите: мені зовсім не багато треба. Живу я собі, працюю і війни не бажаю. А вам все мало. Ще б гребли, та не дають.

— Так я ж товчуся день і ніч!—виголошує він, потім знову ніби до себе: може колись і добре буде, та не за нас... От, кажуть, гази якісь повідумували... Пустити б їх по всьому світові... Скільки б добра лишилось! Бричок, плугів, машин...

Л. Глібов у труні (знято р. 1893). З арх. Чернігов. Держмузек

Я гублю рівновагу, захоплююся з лави й торзаю його. Жінка певно думала, що я хочу битися і вчепилася в мене, діти почали плакати, а я нервово майже кричу:

— Чи ви при добрій пам'яті? Адже ви теж загинули б! А коли б і не загинули, то щож ви мали робити один?

— Просторо було б! — вигукує він захоплено.

Ми довго дивимось один на одного; в поглядах наших відбиваються такі почуття, що хоч за горло хапай, бо він мене добре розумів, а його ще ліпше.

Беру кепку, повагом насуваю на свою гарячу голову і не зводячи з нього очей кажу:

— А знаєте що? Гази будуть! Їх треба для таких гадів, як ви! Він тупо, безглуздо дивиться на мене.

— Не розумієте? — питаю.

— Та чого там... добре розумію... — бурмотить він; в голосі чітко бренть почуття образи.

— О! бачте! — раптом пригадую, я: — ви питали, чого я не хресуюся, так от вам; який я не є бузувір, на ваш погляд, але ніколи не побажав би людям такого лиха, як оце ви бажаєте! Поклони б'єте, свічки палите, а думки чортячі маєте!

Він зщулився, втяг голову в плечі й зашкварчав носом.

Я дивився на нього, ловив його погляд, але він так насупив брови, що з під них, як з під очеретяної стріхи, ніщо не витикалося.

— Бувайте здорові! — кажу й беру свою амуницію та викладку.

Він провів мене за хвіртку й клацнув нею так, що я здригнувся. Лапнувся за кешеню, чи цілий гонорар і подумав:

— Ну, Лепетя № 2, від Лепеті № 1 улепетуй!

Ішов з веселим почуттям, знаючи, що завтра вже мені сюди не приходити. Хоча все таки де-кілька разів озирався, щоб упевнитись, чи не пустив Лепетя № 1 у мій слід хмари газів.

Тепер, коли прокинувся ранком, згадаю, що я не заоренований, то на душі зробиться якось так, що аж стрибати хочеться.

— Ну, думаю собі; поки там віруючі нароблять таку силу газів, щоб вистачило все людство знищити, то я ще поживу!..

с. Широке

Н. Яволовська

МАТИ

Чи ж дійсно людина може щось забути?.. Гадаю, що ні... Наш мозок нотує найдрібніші риси, що мимохіть бачить око, і всі подробиці, минулого часами повстають так яскраво, наче вчора бачив їх...

Темною зимовою ніччю пливе минуле перед очима, мов та бурхлива річка в повідь, та несе на собі уламки людського життя, уламки щастя...

Замикаю очі, щоби не дивитись у те море, через яке довелось проплисти на тоненкій дошці, хапаючись за уламки, а хвили насуваються все ближче, підіймають до гори, на свій гребінець та шпурляють тобою на саме дно життя, думки киплять в голові, наче та піна коло морських скель в темну бурхливу ніч.

Затуляєш очі, переводиш думки на щось сучасне — на події в Китаю, на вчинки Англії, а хвиля спогадів раз-у-раз заливає мозок...

Перед очима повстають вони — незабуті тіні. Бачу перед собою тебе, моє маленьке... Стоїш ти, моя дитино, на тлі зелених кущів

коло воріт нашої хати... Золоті кучері спадають навколо рожевого личка з по-під оксамитового кашкетика... Темні, теж подібні на оксамит великі оченята дивляться задумливо та наче не по-дитячому—сумно...

— Хлопцю, гукаю я й бачу, як воно вже біжить до мене на своїх не дуже ще міцних трьохрічних ноженятах, та притискується до моїх колін...

— Ти тутечка?... сміється він до мене та дивиться так ласкаво так ніжно. Підіймаю його до себе та обгортаю міцно... Чого це мені тоді було так сумно?..

— Хлопцю! гукаю я. Але ніхто не відповідає мені тепер серед темної ночі...

Знову пливуть тіні. Гуде паротяг й здригується від цього звуку темний ліс, що мчить повз нас... В темнім повітрі міготять золоті зірки... Паротяг свище й мій малий затуляє свої вушка... Він стоїть зо мною на паротязі, куди після довгого благання та сліз взяв нас з малим суворий машинист... Це був останній паротяг, що відходив зі станції, що її лишили наші—червоні. Був 20 рік... За нами йшли куркулі, Деникин та інші вороги... Від них ми встигли втекти... Маленький притискується до мене, дивлячись похололиво. Куде це темною ніччю ведуть його? Він шопоче мені на вухо своє ласкаве „мамусю, ти тут?... Також тихенько відповідаю йому: тут я, моє дороге, заспокойся... тут я...

Він мовчазно дивиться на вогонь, в червону пащу паротяжної печи, де гуде полум'я й в темних його очах грають вогненні відблиски...

Навколо нас мчать струмки золотих зірок... В темну далечінь мчимо ми... Встигли втекти—врятувались. Ми разом... ми в купі. Ми чекаємо, коли це повернуться наші, та бідуємо... Ми весь день разом... Спимо ми на однім ліжку, і я серед ночі чую, як маленька його рука торкається до мене, а голос тихенько питає: а ти тут, мамо? — Тут, сину, відповідаю я, та притискую його до себе... Притискую, але обережно, бо боюсь пошкодити його рученятко, яке вже декілька тижнів як болить... Вдарився він ще тоді, як лізли на паротяг. Тепер лікар каже, що починається туберкульоз в кістці... Голод, злидні, роблять мов шашель свою руйнуючу працю...

Мій маленький не витримав...

Й тепер, часом, прокинувшись в ночі, коли ві сні я бачила його, я мацаю руками місце коло себе та чекаю тихенького: „а ти тут, мамо?..“

— Так, сину, тут я... але де ти, моя дитино?..

Хвилина, коли треба було відвести його до шпіталю, лишити його там...

Лишити одного, без себе, такого похололивого, серед чужих людей... Чи ж мала я серце?... Чути його зойк, його плач: мамусю, де ти?... я не хочу, я не можу без тебе!..“

Затуляю вуха, ховаю голову до подушок, а все чую й зараз його крик:—мамо!.. Бачу, як лікарка відриває його рученята від моєї шиї, як вона несе його коритаром від мене...

Бачу його простягнені руки, великі чорні очі з краплинами сліз: „ой, я не можу, не можу тут без тебе!..“

Тягнулися дні, коли мати не допускали до хворого, коло вона блукала біля стін лікарні—малому робили операцію... Працювала як у ярмі безтямно, носила йому їсти, чекала звістки... А потім раптом, наче вибух: „маленький помирає... міненгит... приходьте“.

Побігла... де же вісьма палата?... Лежить... простягнувся на маленькім ліжку... в нестямі... Широко отверті очі дивляться безглуздо та спокійно—не пізнав матері... Нерухомо лежить, тільки груди тихенько здійснюються... Як він зріс!.. такий довгий та худенький...

Дні та ночі чергування коло ліжка... Може ще подолає, може ви-
дужає?... тяжкі думки... Тоді не допускали, коли він сумував оди-
нокий та хворий, а тепер мати чекає смерті своєї дитини... Дурна мати,
нащо віддала свою дитину... Такі думки, такий відчай... Тихо згасав
маленький... Дійсно мов та свічка танув від тепла... А з вікна загля-
дав теплий весняний промінь сонця, а блакитне небо радісно всміхалося
життю... А він згасав... Промін золотив кучері навколо воскового личка...

Він вмер тихо, наче задув вітер маленьку свічку... Пішла просити
зробити йому труну... маленьку труну... Чи ж це мені довелося йому
купувати труну?... платити гроші?... Так це робила я?..

Я принесла до склепу маленьку деревяну неофарблену труну, до
склепу, куди вже віднесли... його...

Був весняний ранок. Далеко на гору несла я цю скриньку для свого
скарбу, не бачила тоді нічого перед собою... А чому ж зараз я наче
бачу перед собою ті доріжки саду, якими тоді йшла з труною по дорозі
до склепу... Ось низенькі двері... Ох які тяжкі!.. Чи ж знайду силу—
відчинити їх?... Тихо рипають двері. В напівтемряві щось біліє...

Ставлю труну біля порогу. Йду навпростець до чогось білого, що
лежить біля вікон... — А, це ти, моя дитино!.. Який же це добрий чо-
ловік покладав худенькі рученята та поклав в них маленьку червону
квітку?... Моя ти, квітко червоненька... Чому ж ти так хутко зав'яла?..

Я стою біля нього та мрію... Чи ж розумію я, де ми?... Я ди-
влюся на міцно стислі губенята, та коло себе чую знову — тихеньке:
мамусю, а ти тут?... — Тутечка я... Сліз немає... Я нахиляюсь й хо-
лодне тверде мов кістка тіло несучи до труни... Чи ж це я сама покла-
даю його до цієї скриньки?... Я покриваю його простирадлом, попра-
вляю на ній кошульку... Мимоволі грію в своїх руках його маленькі
посинілі ніжки... Тобі зимно моя дитино?... Тобі зимно?..

— Де я? Що я роблю... Моя дитино!..

Ох, тяжка труна... Несу її, оперезавши поясом до воріт, де нас
чекає візник... Несу свій скарб заховати... заховати... на завжди.
І ніколи оксамитові очі не посміхнуться мені сумно, а рожеві уста не
запитають: а де ти? чи тут?... Ніколи!..

Блищить Дніпро під горою... Ми їдемо на подільське кладовище...
Чи ж їдемо ми? Куди? Нащо?

Ох, як тяжко нести дороге тіло на гору, де його чекає маленька
яма... Ось й вона... Тихо спускають легеньку труну... Сховалась
на глибині — не видно вже... Засипають землею... Засипали... Ози-
раюсь — пустеля біля мене — лише людське поле, якого засіяно людьми,
та на яким взійшли темні хрести...

Людей нема, лише маленька купка землі, під якої він... мій ма-
ленький, такий одинокий, так мовчазний тепер... Не запитає ніколи:
де ти?... я не хочу, не можу без тебе... Дивлюся... Як же відійти
звідсіля... як лишити тебе, моє дороге... як лишитись без тебе назавжди...

Тягнеться ніч безконечна... Пливають образи, тіні, свіжа купка
землі перед очима... Худенька рука, чую я, тягнеться до мене, а сла-
бий голос питає „а де ти, мамуню, а де ти?..“

Тут я тут, зітхаю я темряві. А де ти мій незабутий сину?! Моя
незагоєна рана. А кажуть, що людина може щось забути... Ніколи, нічого.

Море страждання набігає на беріг життя й все нові хвилі його роз-
биваються о беріг... Й серед ночі так тяжко плити по темному морю
спогадів страждання, так невиразно сумно чути тихий голос, який все
питає та питає мене — де ти, мамусю, де ти?

Чи ж я можу колись забути?... Ні... ніколи...

Мультиплі

БУЙВІЛ НА ЯВІ¹⁾

Саїд'ягів батько мав буйвола і ним обробляв своє поле. Як же того буйвола іменем Начальника округи із Паранг-Куд'янг було йому пограбовано,— він дуже засмутився був, і мову йому відібрало— наче багато днів мовчав. Коли потім треба було впорати оранку, обводнити ріллю— рижове поле,— він цього вчасно не зробив; коли зблизився час жнив, не було чого жати, так само, як нічого було потім і в засіки зсипати.

Далі той же Головний Начальник округи заложив на його позов у столиці, бо він не платив уже податку, завів недоплату. І карі грошовий підпав він.

Тоді взяв батько Саїд'ягів кінжала, якого він ще від свого батька одержав у спадок і продав його хінцеві, що проживав на головнім майдані. Додому прийшов він із двадцятьма чотирма гульденами, і за ці гроші купив собі другого буйвола.

Саїд'яг, який щойно у сьомий рік уступив був, зайшов незабаром із новим буйволом у добру приязнь. Проте, коли Саїд'ягові полічили дев'ять років, і цього, другого буйвола, було пограбовано у його батька. Бувши Саїд'ягів батько дуже вбогим, продав цим разом хінцеві два срібні гачки на рибу за вісімнадцять гульденів; за ці гроші купив знову нового буйвола, третього.

Але Саїд'яг був дуже смутний, бо він боявся, що цей буйвіл не такий добрий, як ті, що їх Головний Начальник всіх людей пограбував був.

Якось - то бувши Саїд'яг на полі, поганяв свого буйвола, гукав, що сили наганяючи до роботи, щоб швидче. Буйвіл пристав і не хотів іти, зовсім став.

— Тікай, тікай! — гукнув хтось раптом, — Саїд'яге, тікай! Он тамечка тигер! Але Саїд'ягів буйвіл сів важко на свої незграбні ноги і великим черевом, як дахом, захистив хлоп'я — тай повернув голову, наслухаючи — де тигер.

Той плігнув... але це вже в останнє плігнув він. Буйвіл своїми страшними рогами проколов його наскрізь.

Напасник витягся тут таки з розпанаханим черевом, а Саїд'яг був урятований.

Тоді, коли й цього Саїд'ягового батька буйвола було пограбовано, Саїд'ягові полічили дванадцять років.

Батько мусив тікати з рідного села, бо боявся великої пені, податку не платив, бо вже зовсім ні з чого було взяти. Не мав уже ніякого спадку, щоб продати та спромогтися на нового буйвола. Та все ж його ударами ломаки було покарано, бо піймано без папшорта, і через поліцію перепроваджено до Бадуру (рідне село). Тоді кинуто його у в'язницю, як волоцюгу.

Та не довго довелося йому відсиджувати, бо невдовзі він помер.

Саїд'яг тимчасом, бувши п'ятнадцяти літ хлопцем, снував великі плани. Він чув, що в Батавії²⁾ є багато господарів, які крамом торгують й що там легко б йому було жити, як би він став наймитом у якогось господаря - крамаря, бо до речі, він ще недоросток, а таких ніхто звичайно не чіпає; проте, він би здолав перевозити чотирьохколесними возиками не отак великі тягарі.

Отак він за три роки зміг би заробити стільки грошей, що купив би аж два буйволи, не одного.

1) Перекладено з нім. тексту, поданого в додатку ч. 9 газети „Die Junge Garde“ за січень 1927 р. Оповідання подає один з епізодів повстання населення островів проти своїх гнобителів. Р е д.

2) Головне місто на Яві.

В дорозі був Саїд'яг таки довгенько і прибув до Батавії. Один господар зараз же найняв його, бо був він собі на лихо недосвідчений, новак. В Батавії залюбки брали наймитів, як которі ще по-малайському не вміли розмовляти і були ще не такі „попсовані“, як інші, що вже недавненечко були обізнані з європейськими порядками.

Саїд'яг навчився як-найшвидче малайської мови, але працював совісно й чесно і все мріяв про двох буйволів, що він їх купити має. Близько трьох років наймитував він, а тоді попросив дати йому порахунок, відпустити.

Виряжаючись у дорогу Саїд'яг перевірів ощадження — це був скарб. Та й у кошик, якого прив'язав ремінками, поклав він чимало ще чечого і кошик раз-у-раз у плечі поштовхував, як ішов. Але ніс він його залюбки, бо в середині було тридцять еспанських доларів; три буйволи за їх він купить!

Потроху обрій розсосався і яснішав, яснішало навколо Саїд'яга. Вже він бачив рідну околицю і вже відрізняв сизий дах гаю, що був за селом.

Як прудконогий олень, поспішав Саїд'яг, укорочуючи довгої пути; шлях до рідного села вів. Ось уже і кінець путі, вже він почув знайомі звуки і як навіжений обернувся і вдарився чолом; ще раз обернувся назад, відступив на ступінь — і став!

Бадурівські жінки виходили з хати і дивилися, як приголомшений горем стояв оддаля Саїд'яг. Потім вони пізнали його і повідомили, що хатини, якої він шукає, вже нема...

Саїд'яг нічогісінько не розумів, що йому казали; розповідали про смерть його батька, як старий у в'язниці сконав.

Одна стара жінка взяла його до себе, бідного. Але вночі він усіх домашніх перелякав, заспівавши:

„Я не знаю,
Де я померти маю...“

Одного дня дав він старій жінці, яка була вбога дуже, багато еспанських доларів, щоб вона купила буйвола, а сам покинув Бадур, подався геть. В Тьїсанйкатені взяв він рибальського човна, і за кілька день був на Кампонгським березі, де вибухнуло було повстання проти голандського панування. Він приєднався до загону Бантамер.

Одного дня, коли повстання було прибите наново, приблукав він до села, яке щойно голандський загін „утихомирював“ і яке наполовину ще було в огні.

Як привід, Саїд'яг блукав навколо будівель, які ще не цілком згоріли, і раптом упав на труп батька своєї нареченої, Адінди, з ним намітив Саїд'яг трьох замордованих братів Адіндиних, недоростків, сливе дітей і трохи далі лежала Адінда, голісінька, оганьблена жорстоко...

Тут кинувся Саїд'яг на салдата, який багнетом ще живого повстанця в огонь підпаленої хати вкидав. Обіруч ухопив Саїд'яг широкого кінжала і з усіе сили порвався уперед, салдат відступив був, усі сили напруживши, та кінжал уже вдарив його в груди.

Трохи пізніше було в Батавії велике свято з приводу нової перемоги, яка знов додала багато лаврів голандському військові до старих лаврів.

І кому слід те відати, ті подадуть вість країні-матері, що спокій в Лампонгській землі на Сумарі знов єсть, як і був.

З нім. мови переклав В. Чапля

Ю. Будяк

МІНІАТЮРИ

I. Радощі

Коли я сиджу над тихою водою ставу...
Або трапиться — проходжу біля дзеркала...

Невільно мовиш:

— Гм...

І не дивує, що на мене часом гавкають собаки.

Частіше люди.

Але діти — які б не були — ніколи не плачуться на мене.

Ніколи не плакали від мене.

Чи качаються м'ячиками по вулиці.

Чи пишаються у мами на руках.

Чи блукають де на самоті —

Вони завжди зачіпають мене.

Завжди назустріч мені радісно кидають вони сонцесейні квітки
свого погляду.

Завжди назустріч мені летить їх сонячний посміх.

Однаково, в селі, чи в місті, в Парижі чи Христіанії, Стамбулі, чи
Токію, Каїрі, Коломбо чи Калькуті...

Чому?

Може тому, що ще по шостому році життя свого — сам дитина —
я довго був їх нянькою... й залишив на собі якось близькі їм відзнаки.

Може тому, що в моїй незграбній постаті десь глибоко сидить мала
дитина, якою був колись, давно - давно.

Може.

Може через те, що нагадую собою якісь утвір їх дитячої фантазії,
що приємним холодком лоскоче їх душі...

Може. Хіба я знаю?..

Сьогодні в саду міському натикаюся на чотирьох — майже немовлят.

Вони сидять ухрещика на полянці зеленій і жваво гомонять.

Підходжу тихо - тихо.

Отже всі вони враз виправляють голівки й повертають у мій бік.

І разом, потроху, розпливаються в сонячний посміх.

Як ранок весняний на далекому півдні.

Я жартую з ними:

Плигаю по-жаб'ячому, гавкаю по-собачому, показую їм усякі штуки.

Бо ж я давній мандрівник по світі й багато дечому навчився. Якби ж
ви побачили, як регочуть вони й сяють.

Ніби з лоскоту шаленого вилискує їх сміх.

Вони плазують по мені, мов ящірята або незграбні маленькі цуцики
й розскубають мене, мов плоху курку.

Де поділися люди — я не знаю.

Бо я не бачив їх у саду...

І довго ще сміються і зорять у мій бік, — доки я й зникаю далеко
геть... Їм надовго стане цих радощів.

А мій день — повний ущерть.

II. Цвілий хліб

Що раз, коли я бачу цвілий хліб,

Що взявся цвіллю, як морозом,

Часом навіть — мов кушіром узявся, —

Я радію думкою. Я радіо-думкою облітаю світ.

Пригадую :

Мені 8 — 10 років

Я б'юся, як сайгак, лажу по деревах, як малпа, борюся, як удав,
а кидаю черепочки чи грудки — мов рушниця.

Літаю на коні, як його грива, плигаю з найвищих ожередів, навіть
конем виїзду на них. Свищу, як паротят, кричу, як заводський гудок,
катаюся на крилах вітряка навіть під великий вітер, як ніхто,

Але я... не вмію плавати —

Я до нестями боявся води!..

Ой, дідуню, як його навчитися плавати?!

— Лізь у воду та й пливи... доки навчишся.

— Боюся!.. Та й не виходе : тону!

— Їж цвілий хліб!

— Хіба ж допоможе?

— А будеш легкий, як хліб цвілий і на дно не сідатимеш.

І під його вусами, схожими на дуже цвілий хліб, зайнялася дра-
жлива усмішка.

Я починаю гризти цвілий хліб.

Я трощу його стільки, що не стає в оселі ні цвілого хліба, ні навіть
сухаря.

І сцїпивши зуби й заплющивши очі, безоглядно плигаю в воду.

Часто не обідаю, цілими тижнями їм тільки цвілий хліб.

Я вишукую його, як ласощі.

Це був не хліб, а земляне вугілля.

Учитель каже мені:

— В тебе не шлунок, а млиновий камінь!

А я ще більше трощу ту цвіль та плаваю.

Я кидаюся в воду з таким завзяттям, ніби відчуваю, що мої предки
давно вийшли з води.

Але на мілкому — дістаю дно руками.

На глибокому — боюся втонуті.

Так із цього нічого й не вийшло.

Та швидко по тому,

Аж на довгі-предовжезні роки

Життя мене захопило в каламутні хвилі

Годувало що найгіршим хлібом,

Я сам часто не знав, що я їм :

Хліб то справді чи антрацит?

У Нью-Йорку сказав мені янкі :

— То ж не шлунок у тебе, а домна?

Від Одеси та до Нагасакі,

Від Гамбургу та аж до Нью-Йорку

Переплив не раз я моря й океани,

Пережив я бурі, шторми, катастрофи,

Отже й разу дна не діставав я

Й не втопився!..

Бо ж

Я довго й надзвичайно вперто

Їв один лиш цвілий хліб!

Я навчився цьому,

Як мені було ще

8 — 10 років.

III. Яблуко

Вона стоїть над високою кручею й розривається риданням.

Навколо швентяють байдужо гулящі люди, що так рясно й безжурно вміють плодити дітей.

А вона стоїть над стримкою, як стіна, кручею й безпорадно голосить.

Я не думаю, що можна плакати тяжче.

— Чого так тужиш, моє хороше дівчатко?

Вона підводить голову.

Їй таки високо доводиться закидати голову, бо я вищий на три її зрости.

Закидає й блискає на мить мокрим оком:

Мов по дощі прозора калюжка води на сонці.

І знову обмотується рученятами в тяжкому плачі.

Аж заходиться.

— Та чого ж ти так тяжко плачеш?... Загубилася?..

Вона показує пальчиком у провал під кручею й ридає, рвучи слова, як нове цупке полотно:

Я - а - блу - у - ко - о - о!..

Я позираю вниз:

На далекому дні провалля, заваленого груддям і зарослого бур'яном, ще видно було б гарбуза.

Ну, — кавуна...

Але яблука — ні!

Я даю їй срібну монету:

За неї в усякім разі, можна купити з десяток найкращих яблук.

Але вона з обуренням одштовхує монету, — аж та котиться геть:

— Яа - блу - у - ко - о!..

— Че - е - р - во - о - не - е!

Я безнадійно дивлюся вниз:

Круча півсотні метрів, а може й більше.

І звисає далеко вниз, мов стіна.

Півсотні метрів, а може й більше, круча!..

Витягаю кілька монет і брязкаю ними в заплакані очі.

Додаю ланцюжок блискучий від годинника.

Виймаю й годинника.

І так трясуче багатство в пригорщах, що шкло з годинника бризками вилітає поміж пальцями, роса падає під ноги.

Але вона тужить на весь свій голос, на повний відчай усіх своїх п'яти років.

Ще раз позираю на дно провалля й скидаю черевики.

— Ну, цить уже... Я дістану зараз.

Крізь розчепірені пальчення вона дивиться, перевіряючи і раптом перестає.

Я хапаюся за край кручі і звисаю...

Я зашиляю пальці в небезпечні щілі, стаю на зрадливі виступи і спускаюся нижче, нижче.

Зіркою вранішньою золотосяйвою звисає вона над лобом кручі:

— А що, є?

Я тривожу ящирик, стару, роздуту злістю гадюку, і довго шукаю те „яблуко червоне“.

А зверху нетерпляче дзвенить:

— Швидче давай, швидче!..

Насилу знаходжу цей скарб:

Це просто чепурненька кисличка.

З одного боку — ясно - червона, а з другого — обкусана дрібненькими зубами.

Переможно показую.

— Давай, давай!

Лізь, лізь!..

І сміється на весь голос заплаканих оченят.

Я лізу.

Лізу тяжких півгодини, ризикуючи зірватися.

Я весь у землі й глині. Штани мої в кількох місцях незло роздерті.

На трьох пальцях поломані нігті... кілька пальців на ногах підірвані.

— Ой, лізь, лізь!

На самім лобі кручі вона дістає мене за голову, щоб допомогти.

Але рученята сковзаються навколо голови: де ж цим пальченням обхопити мою макітру!

Тоді вона випивається в волосся й цупить, цупить...

І по гриві моїй дзвіночками шкляними скочується її радісний сміх:

— Ой, ой — же давай!..

Слоном, що виліз з барлогу, стаю перед нею, озброєною тільки п'ятьма роками.

Слоновим ревом лунає навколо регіт людей, що так безжурно й так рясно плодять дівтору...

Вона не дякує.

Просто простягає мені те дороге яблучко;

— На вкуси. Тільки оце поки!

І міцно пальчиками зазначає межу. Але я не Адам. Та й вона не Єва.

Я підношу до губ те яблучко, ніби вкусив, але не кусаю.

Вона перевіряє:

Дивиться пильно на місце дотику, де видно сліди її мишачих зубочків й радісно вигукує:

— Ой, ти такий здоровецький, а в тебе такі манюпункі зубки, як і в мене! А ну, покажи!

Я показую їй язика.

Вона ляпає по ньому такою ж завбільшки долонькою, як і язик мій.

І з реготом біжить собі геть. А я жартома, трохи женуся.

А потім повертаюся. І йду собі далі.

Засідання 3-го з'їзду Плуга (з архівів спілки)

ПОХОРОННА ПІСНЯ НАДОВЕСІВ *)

(Балада Шіллера)

Ось, сидить він на рогожі,
Просто він сидить,
І такий стрункий та голий,
Наче бачить світ.
Де ж поділась воля руху,
Де - ж той дух пропав,
Що колись на славу Духу
З люльки дим пускав?
Де ж ті очі соколові,
Що сліди серпи
На росі, в траві шовковій,
Бачили вони?
Чи то ж ці топтали ноги
Сніговий простір,
Мов той лось двадцятирогий,
Наче ланя з гір?
Де ж ті руки, що так туго
Натягали лук?
Одлетіла їх потуга!
Зникла сила з рук!
Він туди подався, друзі,
Де снігів нема,
Де всі ниви в кукурузі,
Що росте й сама.

Де так весело співають
По кущах пташки,
Де звірі в лісах гуляють,
А в ставках рибки.
Там із духами він славно
Буде їсти хліб,
А ми тут його прославмо
Й поховаймо в гріб!
Принесіть дари останні,
Починайте спів!
Вкупі з ним зарийте в ямі
Все, що він любив.
Поскладайте тут одержу,
Томагавк на груди!
Лапу покладіть медвежу,
Бо далекий путь.
Положіть ножа при ньому,
Він ножем умів
Швидко, з третього прийому
Шкуру драть з голів.
В руку дайте мальовило,
Той червоний туш,
Хай він сяде любо й мило
В тій країні душ!

Переклав Дм. Загул

ОСІНЬ

Хмари чорні суном - сунуть,
Плачуть слізьми по степах;
Ліс шумить осінню думу,
Сонце в тузі засипа...
Вітер свистом струнить серце
Тоскним шумом осени;
Сум красу лоскоче смертю,
Радість тугою синить...
Ей, природо
Сіра, сонна!
Я не хочу
Монотонно
В путях осени дрімать.

(Херсон. ІНО)

Н. Солодкий

ПЕЧАЛІ

Затамувалися печалі
У чарах серпневого сна
Мережить осінь ясні далі
Прекрасна, смагла і німа,
Мов туго напнута струна
Тремтять ліси й поля прив'язі,
Тремтять, хильнувши вдень вина —
Затамувалися печалі.
В моєму вохкому підвалі
Знов повно золота й вогня
І пісня радісна до дна:
Затамувалися печалі
У чарах серпневого сна.

(Остер)

В. Нефелін

СПОКІЙНИЙ СЕРПЕНЬ

Спокійний серпень став коло двора,
Вози рахує, копи та копиці.
Медами пахне золота зоря,
І ніччю небо, наче дно криниці...

Горід справляє свято огірків,
Пішли в танець червоні помидори,
Кавун - ласун, хвастун - горох поспів,
А скоро їх капуста переборе...

(с. В. Щигель, Черніговці.)

І тільки, ой, ще ж гречка молода
І соковито ніжна, ніжно - біла
Прохає щастя (в неї є мета):
„Помилуй, зазимку помилуй“!

Спокійний серпень гнеться до гаїв,
Березам коси запаліта шовкові,
Рябин зелених перестиглий спів
Оздоблює краплиночками крови...

Як. Терехович

*) Надовеси — північне індіанське плем'я над рікою Місісіпі.